

PI 22 – over

En resumé över 22 händelserika år på den svenska vård- och läkemedelsmarknaden.

Pharma Industry har utkommit sedan 1998 och tog tidigt rollen som läkemedelsindustrins branschtidning. I en sådan kan man som läsare förvänta sig att finna viktiga artiklar om branschutvecklingen, och frågan är hur det blev. Mycket har hänt under dessa 22 år på den svenska vård- och läkemedelsmarknaden. Det gäller även mediabranschen som också genomgått en stor förändring under samma tidsperiod. Och det har givetvis påverkat förutsättningarna för en tidning som PI. I denna artikel av **Mats Olsson** finns längs tidsaxeln ett urval av de artiklar som publicerats. En tidsresa som visar på betydelsen av framtidsspaning och den löpande omvärldsbevakningen.

Inför artikelresumén gjordes en återblick i rapporten Morgondagens läkemedelsmarknad som 1997 publicerades i ett samarbete mellan Kairos Future och Läkemedelsstatistik AB (ett bolag då ägt av Läkemedelsindustriföreningen). I den omvärlds- och scenarioanalysen beskrevs bland annat följande sannolika skeenden under 10-årsperioden 1998–2007:

- Avreglering/omreglering av Apoteksbolagets distributionsmonopol.
- Ökad kostnadspress med alltmer fokus på hälsoekonomi.

- "Automatisering" av vården där det går att låta maskiner och apparater att ta över uppgifter.

- Starkare och mer inflytelserika patient- och anhörigorganisationer.

- En mångfald av informationskanaler som ger informationskritiska vård- och hälsokonsumenter, med eller utan tillgång till smarta agenter, alltmer inflytande i de hälso- och vårdval som ska göras.

and out

Så långt beträffande denna 23 år gamla framtidsrapport. Eftersom vi nu pratar om en utvecklingsintensiv tidsperiod publicerades Morgondagens läkemedelsmarknad i nya versioner april 2001, maj 2002 och mars 2005. Även i dessa har det gjorts en återblick inför framtagningen av resumén. Rapporten från 1997 har dock en bra aktualitet än i dag och flertalet skeenden och trender som formulerades i den fortsätter att påverka branschen. Det är den rapporten som i denna resumé fått utgöra en form av referenslinje för de artiklar som valts ut och som på ett eller annat sätt kan ha guidat PI-läsarna under åren.

De första pionjäråren

Tillbaka till 22 års utgåvor av Pharma Industry. Redan i första utgåvan av PI, nr 1 1998, finner vi en artikel som hänger ihop med den nämnda rapporten Morgondagens läkemedelsmarknad. Katarina Svensson Kling, Företagsekonomiska institutionen Lund, förklarade i en femsidig artikel under rubriken "Business intelligence – vetenskap eller konst?" vad begreppet står för, och möjligheterna att utbilda sig till den nya professionen omvärldsanalytiker.

I samma utgåva fanns också artikeln "En dag i Marie Landins arbetsliv". Läsaren får följa Marie, läkemedelskonsulent på Roche, på resor mellan läkarmöten på olika vårdcentraler. Reportaget

skildrar mixen av resor mellan olika vårdenheter, hotellövernattnings- och informationsmöten dagtid och arrangemang av kvällsmöten. I berättelsen ingick även ett informationsmöte hos en privatläkare och hans hustru, tillika sjuksköterska, i deras mottagning i läkarvillan. En pikant illustration om vad som kunde förekomma även 1998. Sedan dess har mycket hänt när det gäller säljjobbet. Hur det gick för konsulentjobben och även Marie återkommer vi till längre fram i artikeln.

På ledarsidan i nr 2 av PI kunde man läsa om succé för lanseringen av tidningen. "Äntligen en tidning för oss i branschen" var en av många positiva kommentarer bland läsarna. Frågor kring läkemedelskommittéerna, evidensbaserad medicin och DTC, konsumentmarknadsföring av läkemedel, var identifierade i listan från framtidsrapporten och redan i nr 2 fanns intressanta reflektioner kring dessa teman.

I nr 3 fanns starten för en annan viktig tråd att följa genom PI-utgåvorna, nämligen digitaliseringen. "Marknads-

föring av läkemedel på internet – vad säger lagen?" var en nog så god start i den tråden. Agne Lindberg och Henrik Bengtsson, Advokatfirman Delphi & Co, gav en grundkurs i det regelverk som gällde då. I ett tillägg till artikeln granskades dessutom hemsidorna för några läkemedelsföretag. En intressant reflektion i den granskningen: "Varför är det så få läkemedelsföretag som satsat på webbsidor?" Vi befann oss då trots allt i mitten av 1999, "mitt i övergången från industrisamhälle till nätverkssamhälle".

Iprenmannen hör till de riktigt påtagliga minnesmärkena när det gäller DTC i Sverige. Kampanjen blev mycket uppmärksam och sitter fortfarande kvar i minnet bland många. Pharmacia & Upjohn hamnade i rampljuset och en del menade att marknadsföringen var vilseledande. Läkemedelsverket gick i bräschen för kritiken av marknadsföringen. På ledarplats i nr 7 1999 tog dock den ansvarige utgivaren av PI, Niclas Ahlberg, till skarpa formuleringar om att marknadsföringen följde de regler som fanns.

Vi kan således konstatera att PI redan det första året, slutet 1998 – slutet 1999, landade tämligen väl bland viktiga frågor att följa. I slutet av 1999 kunde ytterligare en fråga läggas till viktiga branschfrågor, nämligen apoteksmonopolet. I oktober publicerades utredningen, "Konkurrens vid försäljning av läkemedel" gjord av Per-Arne Sundbom. År 2 för PI, 2000, inleddes med två artiklar om apoteksmonopolet och läkemedelsförsörjningen och i den följande utgåvan följde ytterligare två artiklar.

Nya läkemedelsförmånerna

Sveriges nu aktuella vaccinsamordnare Richard Bergström intervjuades i nr 5 2002. Han gjorde entré som vd på Läkemedelsindustriföreningen hösten 2002. Efter några år på Roche i Basel var han redo att ta tag i branschens utmaningar i Sverige. Han såg den pedagogiska utmaningen att hantera allmänhetens attityder om läkemedelsindustrin och de reformer och regleringar som var på gång. Exempelvis Läkemedelsförmånsnämnden. De dramatiska effekterna som skulle följa av patentutgångar för storsäljare i kombination med nya reformer var desto svårare att förutse.

De båda åren 2002–2003 var särskilt händelserika på den svenska läkemedelsmarknaden och av någon anledning går en del påtagliga konsekvenser av regelförändringarna aningen spårlost förbi i PI-utgåvorna de båda åren. Artikelförfattarna var uppenbarligen mer upptagna av andra frågor medan läkemedelsmarknaden var inne i en unik förändringsfas. Det togs beslut som påverkade marknadsutvecklingen under överskådlig tid och vi fick smakprov på en betydligt tuffare priskonkurrens.

I april 2002 antogs propositionen angående de nya läkemedelsförmånerna utan tillägg eller ändringar av riksdagen. Lundbeck fick en chock då Cipramil-försäljningen rasade under semesterperioden ett par månader senare. Sveriges tredje största läkemedel föll snabbt i topplistan. Den 1 oktober startade Läkemedelsförmånsnämnden (LFN) och den generiska substitutionen. Inför detta datum började företagen med prissänkningar i stor omfattning och de fortsatte med stor intensitet och hög frekvens. Det resulterade i en stadigt sjunkande tillväxttakt. LFN kunde simma lugnt – marknaden själv gjorde jobbet.

2003 fortsatte i samma anda. Patentförlorarna omeprazol (Losec) och simvastatin (Zocord) tog tillsammans med den tidigare nämnda citalopram (Cipramil) den stora smällen i reduktionen av läkemedelsnotan. Utbytbarhets-

” Den generiska substitutionen gav på något år prissänkningar motsvarande ett par miljarder kronor.

listan blev vägledande för allt fler läkemedel och prissänkingsrekorden blev frekventa. Den generiska substitutionen gav på något år prissänkningar motsvarande ett par miljarder kronor. Den svenska läkemedelsmarknaden omfattades nu av en dynamik som vissa andra marknader fått vänja sig vid sedan tidigare.

På kort tid förändrades situationen för branschens analytiker och prognosmakare. Tempoökningen och de brutala försäljningsfallen utgjorde viktiga anledningar för företagsledningarna att vässa metoderna och verktygen i analysarbetet. Försäljningsfallen för Naprosyn, Cipramil och Zocord illustrerar tydligt den nya situationen. Naprosyn, som innehade tredje plats på försäljningslistan 1987 hade patentutgång 1988. Det tog tre år innan marknadsandelen var halverad. Cipramil hade tredjeplatsen på topplistan 2001. Efter patentutgången årsskiftet 2001/2002 och de tidigare nämnda re-

formerna tog det tre månader att halvera marknadsandelen. Zocord hade förstaplats på topplistan 2002 och efter patentutgången i april 2003 var marknadsandelen halverad efter ett par månader.

Tillbaka till PI-artiklarna. Det alltmer utvecklade läkemedelskommittéarbetet speglades i PI under åren 2004 och 2005. I nr 3 2005 hittar vi början på en annan tråd som nu i coronatider blivit allt hetare – konferens på distans. I ljuset av att besökarna blev färre på mässor och konferenser speglade Jens Ander, försäljningschef på World Television Sweden AB, möjligheten att spela in dem och sända över webben. Nu, 15 år senare, har coronakrisen tvingat oss in i lösningar av detta slag. Det började med ganska blygsamma arrangemang våren 2020 och under hösten växade det upp påtagligt i många video-

sända arrangemang. En illustration hämtar jag från min egen verksamhet. Under hösten 2020 har jag varit med som föreläsare på internationella möten där arrangören riggat kompletta teveliknande studios på hotell i exempelvis Stockholm. Imponerande uppsättningar av kameror och datorer för ett heldagsseminarium!

I nr 1 2006 publiceras den första artikeln som behandlar datamining – ett viktigt steg i den alltmer datatäta omvärld vi lever. Catarina Svenningstorp, SAS Institute, gav läsarna en lektion i hur det fungerar, hur det används, hur verktygen ser ut och vad prediktiva modeller är för något. I flera utgåvor under samma år publicerades ytterligare artiklar som illustrerade den ökande betydelsen för datamining i alla delar av ett preparats livscykel – ”från jakten på aktiva substanser och molekyler, via utveckling, klinisk prövning, tillverkning och marknadsföring till kontinuerlig bevakning av

preparatets effekter i olika användargrupper". I samma utgåva var det också återigen dags för en artikel om läkemedelsindustrins externa kommunikation och att det inte stämde särskilt väl med läkarna. Att man riskerade att lägga pengar på information som inte efterfrågades medan läkarna förväntade sig mer kreativ, utbildande och spännande reklam.

Under 2006 följde fler artiklar om branschens säljkår och vem som har tid för läkemedelsinformation. I slutet av samma år dödförklarade Kenneth Forssell, vd vid GlaxoSmithKline (GSK), konsulentverksamheten i en debattartikel. Han tyckte att industrin varit alldeles för långsam i denna förändringsprocess och nu var det dags för GSK att ta bort halva säljkåren i södra Sverige.

Och Forssell klargjorde att "Vi måste – precis som alla andra företag och branscher – agera i linje med omvärldens förväntningar. Tycker samhället i övrigt att vi ska upphöra med vissa beteenden och göranden måste vi faktiskt lyssna och anpassa oss".

Fina betyg från läsarna

10-årsjubileet för PI uppmärksammades under 2008. I den då genomförda enkätundersökningen bland läsarna fick PI ett gott betyg och de positiva kommentarerna fyllde en tvåspaltare, exempelvis "En aktuell tidning för en föränderlig bransch", "Ger en bra uppdatering om vad som händer inom läkemedelsindustrin", "Intressant och aktuell". 2008 uppmärksammades även en annan "jubilar", nämligen Håkan Mandahl. I en artikel under rubriken "I läkemedlens tjänst genom fyra decennier" får läsaren ta del av hur han i sina olika ledningsfunktioner för Läkemedelsindustriföreningen bidrog till många beständiga avtryck i branschen. Genom sitt enorma kontaktnät öppnade han många dörrar för framgångar på den politiska spelplanen. Få personer har satt så många avtryck inom farmaceutvärlden som han gjort i sin karriär. Och i sin fortsatta livsresa som pensionär tänkte han satsa på en karriär som morfar och farfar.

Sociala medier uppmärksammades alltmer i PI under 2008 och i en av utgåvorna bjuder Per Hedlund än en gång på en värdefull artikel. Denna gång under rubriken "Har du koll på den digitala strategin?" En läsning som än idag är lika viktig och relevant. Bit för bit skannade han av delfrågorna kopplade till fakta som att "digitala medier blir allt viktigare vid alla inköpsbeslut". Han pekade på fallgropar som att "beteendet ändras hos kunderna mycket snabbt" när stor del av målgruppen flyttar till annat forum och söker information på nya sätt.

I och med etableringen av alltfler mediekanaler, och interaktivitet i dessa, ökade också trycket på läkemedelsföretagen att utveckla den externa kommunikationen. Under samma år, 2008, började även frågan om branschens rykte och trovärdighet att diskuteras allt mer. Frågorna återkom då och då i olika utgåvor och i nummer 4 2011 kunde man läsa om resultatet av

branschundersökningen 2011. Där beskrevs en bransch som hukar under regleringar och restriktioner och som ser sig som utestängd från hälso- och sjukvårdens arena. I den därpå följande utgåvan följdes detta upp med artikeln "Läkemedelsindustrin om tio år – krämare eller fullfjädrad samarbetspartner?" I den intervjuas fyra beslutsfattare inom läkemedelsområdet om utvecklingen och möjligheterna i ett tioårsperspektiv. Göran Stiernstedt, en av de intervjuade och då direktör på SKL, sammanfattar ganska väl det resonemang som fördes i artikeln: "Läkemedelsindustrin måste uppfattas som en mer pålitlig partner. Det är viktigt att få bort stämpeln som kommersiella försäljare av läkemedel och i stället skapa en bild av industrin som en viktig samtalspart för att få fram innovativa läkemedel."

Patienterna får större makt

Under de följande två åren, 2012 och 2013, fick artiklar om patientinflytande och patientmakt alltmer utrymme i tidningen. I bokrecensionen av boken Patient.nu, skriven av Håkan Eriksson och Peter Majanen, fastnar Kjell Legernaes för de sex olika arketyperna som beskrivs i boken. Traditionalister, kollektivist, konservativa, credister, avantgardister och explorers, tillsammans med beskrivningar av vad den nya tekniken möjliggör, skapar bilder av vad som gäller framöver. Och Legernaes sammanfattar att "Det blir tydligt att de mest krävande grupperna kommer att växa och att fortsatta krav på tillgänglighet och individanpassning kommer att ställas på morgondagens sjukvård". I en artikel av undertecknad följs detta upp i följande utgåva utifrån långtidsstudien Morgondagens hälsokonsument, Opinion Hälsa, och de omfattande underlag som hade skapats i den studien under fem år. Slutkommentaren var: "Varje bransch och industri brottas idag med att försöka förstå vilka de långsiktiga konsekvenserna för den egna verksamheten kommer att bli då den fulla kraften i mänsklig interaktion och samarbete (med teknikens hjälp) släpps lös".

Digitaliseringen har fått genomslag

Så är vi framme vid 2017 och digita-

” Om man har analysen Morgondagens läkemedelsmarknad som en referenslinje i bedömningen av 22 år med PI kan vi konstatera att det blir med beröm godkänt för vad som publicerats under åren.

liserings effekter får allt fler beskrivningar. Virtuella möten, digital transformation, AI i sjukvården, webinarier, digital hälsa, misstag i den digitala marknadsföringen, AI-baserade metoder i marknadsanalysen och e-postmarknadsföring utgör exempel på artikelteman de tre–fyra åren fram till i dag. Virtuella möten var väl ingen stor verksamhet 2017 men i nr 1 fanns en artikel med rubriken "Virtuella möten – ett hot eller en möjlighet?" Artikel författaren Antoni Lacinai presenterade en mycket pedagogisk och väl strukturerad beskrivning av vad man vinner, och hur man blir bra, på virtuella möten. En sammanställning som kan utgöra en bra ledstång även i dag för den som än så länge inte kommit så långt i användningen trots den katalysator som coronakrisen utgjort 2020.

Bland artiklarna slutåret 2020 är det två stycken jag vill lyfta fram och som

hänger väl ihop med det anslag denna resumé har redan från inledningen. Den ena handlar om läkemedelsutredningen. Den tillsattes redan 2016 med främsta syfte att se över finansieringsansvaret för förmånsläkemedel. Utredningen presenterade i december 2018 sitt slutbetänkande "Tydligare ansvar och regler för läkemedel". Remissvar lämnades fram till maj 2019. Man kan konstatera att många av förslagen syftar till att ge huvudmännen incitament att pressa kostnaderna för läkemedel. Och målet med prispressen är att skapa besparingar på minst 700 miljoner kronor. Idén känns igen från de stora prisfallen 2002–2003, som beskrivs tidigare i artikeln, och frågan är vilka läkemedel och företag som får ta smällen denna gång.

Den andra utvalda artikeln från slutåret är från den näst sista utgåvan av PI. Under rubriken "Vi ska bli

2020

världsledande inom avancerade terapier till 2030" får man ta del av tankar kring framtidens läkemedel baserade på gen-, cell- och vävnadsprodukter. Det statliga forskningsinstitutet RISE koordinerar den nationella innovationsmiljön för ATMP (avancerade terapier). En av flera viktiga frågor är att utveckla en ATMP-infrastruktur som ska stödja de start up-bolag som nu satsar inom området.

Sammanfattning

Om man har analysen Morgondagens läkemedelsmarknad som en referenslinje i bedömningen av 22 år med PI kan vi konstatera att det blir med beröm godkänt för vad som publicerats under åren. Det framgår mycket väl i den genomgång av samtliga utgåvor som gjorts för denna resumé. Ett par saker saknar jag dock. En brist har redan uppmärksammats – konsekvenserna i form av de snabba prisfallen för storsäljarna kopplat till de nya reformerna. Jag saknar också artiklar som beskriver omdaning av apoteken i kombination med nya samverkanslösningar och näthandelsdistributionen. Den fantastiska expansionen för Apotea på några få år i såväl försäljning och på senare tid intressanta samarbeten, exempelvis Capio, skulle ha kompletterat tidslinjen med viktiga förändringar på den svenska läkemedelsmarknaden. Detsamma gäller den snabba expansionen av nätläkare, distansmonitorering och digifysisk verksamhet.

Avslutningsvis återkommer jag till det löfte som gavs i inledningen – att återkomma till hur det gick för Marie Landin, läkemedelskonsulent på Roche. Hon jobbade cirka fyra år i den rollen och därefter som produktchef på ett annat läkemedelsföretag. I samband med att hon var mammaledig skaffade hon en utbildning inom klinisk prövning. Det blev jobb som CRA på Quintiles och i dag jobbar hon på Syneos Health.

Slutordet är en hyllning till Niclas Ahlberg och Patrik Gustavsson för att de med gott humör och bra innehåll har hållit igång PI under de gångna 22 åren. Vi får heller inte glömma den sammanhållande kraft i branschen de har bidragit med i form av bland annat golftävlingar, branschträffar, kursverk-

samhet och PI-Village vid läkarstämmor. De kommer nu ägna tiden åt de andra tidningarna Onkologi i Sverige och Neurologi i Sverige, samt Pharma-jobb.se m.m. Så de är kvar i ankdammen, men utan PI.

Det är med goda minnen från de 22 PI-åren, även som redaktionsrådsmedlem, jag avslutar denna resumé om Pharma Industry. Inte enbart ett klart slut utan även ett gott slut!

PI 22 – over and out!

MATS OLSSON

Director Health & Healthcare,
Kairos Future (sedan 2007)
Marknadschef, Läkemedelsstatistik/LIF
(1996–2007)
Landschef, Syntex läkemedel,
Sverige (1980–1996)

